

Čapulka bahenní (*Mitrula paludosa*).
Foto Petr Krása.

internetu jsem našel dvě krátké zmínky o výskytu čapulky v Javorníkách a Brdech, pak až na vzdáleném Slovensku.

Poprvé jsem se s ní setkal v roce 2004 ve dvou přírodních rezervacích na Chebsku, a to v PR Studna u Lužné a PR Děvín. Obě rezervace oplývají mokřadními biotopy a nachází se v nadmořské výšce cca 440-450 m n.m. V roce 2005 jsem čapulku bahenní našel ještě na Jindřichovicku v rašelinných lesích pramenné oblasti Chodovského potoka (cca 700 m n.m.).

Houba roste od května do července, kdy zaujme svým zajímavým tvarem a výrazným zbarvením, díky jemuž je téměř nezaměnitelná. Patří mezi houby podkmene vřeckovýtusných (*Ascomycotina*), třídy terčoplodých (*Discomycetes*) a řádu voskovičkotvarých (*Helotiales*). Plodnice houby dorůstající až 3 cm jsou nejčastěji kyjovitého tvaru, nepravi-

delně válcovitě ztlustlé, někdy kulovité, s povrchem jemně vrásčitým. Zbarvené jsou žlutooranžově až světle oranžově, slabě průsvitné, jakoby z voskového materiálu. Třeň je ostře oddělen od delší plodnice, je úzký a bělavě zbarvený. Výtrusy jsou rozšiřovány vodou (hydrochorie). Houba je nejedlá.

Čapulka bahenní roste v mokřinách a ve velmi mělkých čistých vodách na odumřelých a rozkládajících se rostlinných zbytcích, tedy nejčastěji na tlejícím listí, trávě, kůře a větvičkách. Na tomto materiálu roste saprofytický, tzn. že je na rozkládající se materiál vázána a vyživuje se z něj. Našel jsem ji vždy na vhodném biotopu částečně zastíněném, a to v keřích vrb, v olšině nebo při vodním kanále rašelinné březiny. Houby rostly vždy v menších či větších skupinách (cca do 20). Mykologická literatura uvádí, že houba roste místy hojně, a tak lze předpokládat, že se u nás v regionu vyskytuje i na dalších vhodných stanovištích.

Literatura:

Anonymous (2004): Houby – česká encyklopedie - Reader's Digest Výběr
Hagara L. a kol. (1999): Houby. – Aventinum

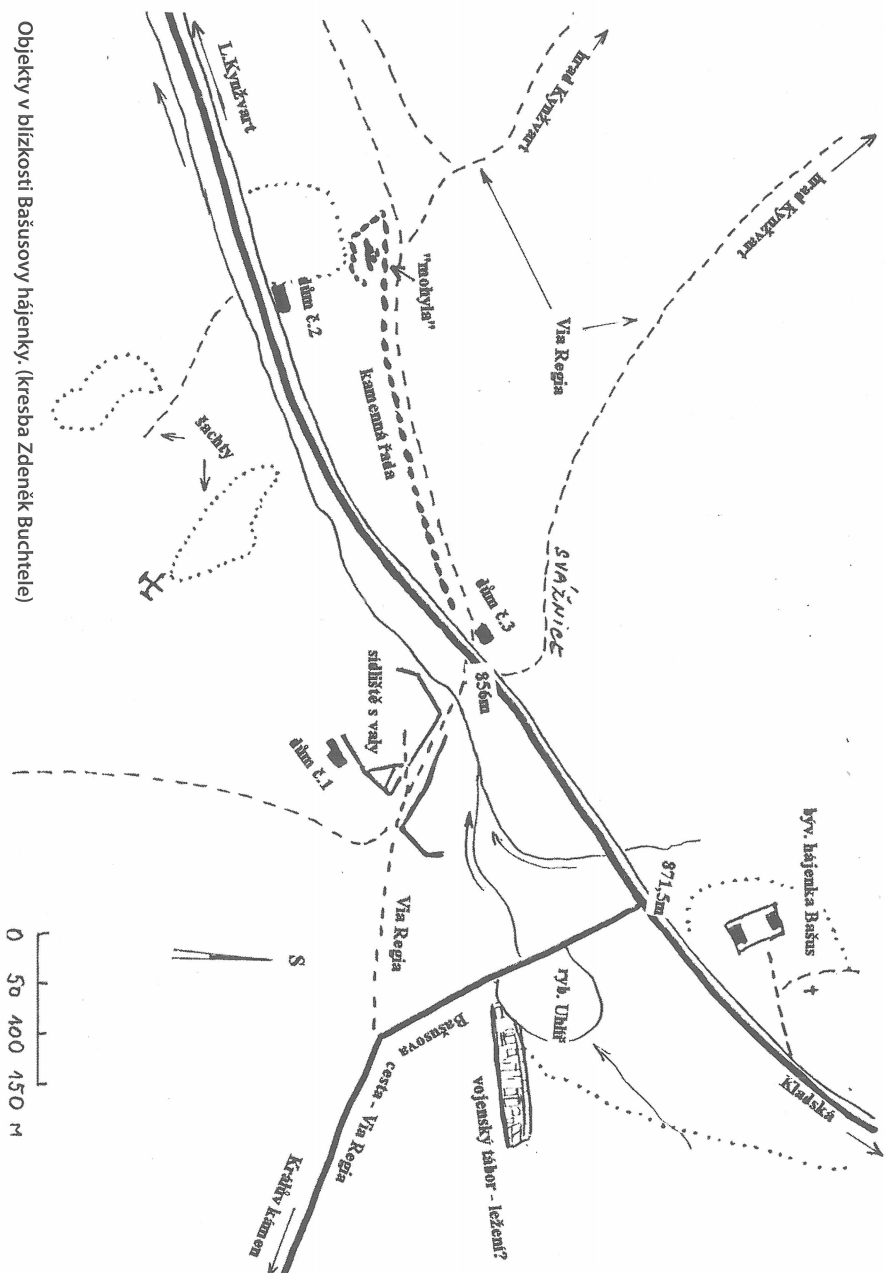
Zdeněk Buchtele

Valové opevnění, vojenské „ležení“ a další objevy v blízkosti Bašusovy hájenky.

(Souhrn všech zatím zjištěných skutečností do roku 2004)

Nově zjištěné skutečnosti mě vedly k podrobnějšímu průzkumu oblasti v okolí bývalé Kladské hájenky, dnes známější

Objekty v blízkosti Bašusovy hájenky. (kresba Zdeněk Buchtele)

pod jménem Bašusova. Jednotlivé objekty zakreslené na plánu jsou v následujícím textu popsány.

1. Bašusova hájenka:

Původní název byl Kladská hájenka (Glatzner Jägerhaus) a stála v těsné blízkosti tehdy důležité hranice dělicí panství Teplá a Kynžvart. Do roku 1786 tu prý byla i závora, panství byla mezi sebou odplocena a hranice přísně střežena. Metternich a Schönburg se neměli rádi a to se přenášelo i na jejich zaměstnance. Proto došlo i k tomu, že lesník bydlící v hájence, byl ve dveřích svého stavení jednoho dne zastřelen lesníkem z kynžvartského panství střelou do břicha. Tak vznikl název Bašus – Bauchschuss – střela do břicha. K této tragické události tu byl postaven pomníček, v lese, ve svahu, proti vchodu do hájenky. Po roce 1970 se pomníček uvádí jako rozvalený, dnes jsme nenašli pomníček, ani místo kde stával. Zchátralá a opuštěná hájovna byla zbořena v roce 1964.

2. Rybník Uhlíř:

Tímto jménem se dají označit dva rybníky. Původní název se vztahuje k rybníku na okraji obce Kladská, v blízkosti tzv. Stavebního dvora. Nedaleko Kladské hájenky byl v padesátých letech minulého století založen další rybník, jehož vody se využívalo pro potřebu blízké šachty a k zavlažování nově založených lesních školek vzdálených asi 800 metrů jihozápadně odtud. Novému rybníku se začalo říkat také Uhlíř, ačkoliv je od svého staršího kolegy vzdálený celých 1300 metrů.

3. Bašusova cesta:

Jedná se o úsek lesní cesty mezi hájenkou Králův kámen (846,2 m) a hájenkou Bašus (871,5 m). Bašusova cesta je kvalitní zpevněná lesní cesta, která ve zmiňovaném úseku kopíruje zhruba trasu staré a důležité zemské

cesty nazývané „VIA REGIA“ = „CESTA KRÁLOVSKÁ“. Podstatnou odchylku své trasy (oproti trase Via Regia) zaznamenává Bašusova cesta v místech, kde se výrazně lomí a pokračuje po hrázi rybníka Uhlíř a cca po padesáti metrech za hrází se napojuje na silnici L.Kynžvart – Kladská. Via Regia ale v ohybu Bašusovy cesty pokračuje přímo, prochází mezi nově objeveným valovým opevněním, pak za silnicí pokračuje směrem na Staré šance (866,3 m) a hrad Kynžvart (823,9 m), kdy ji částečně kopíruje tzv. Svážnice. Některé další úseky jsou v terénu dosud patrné, jiné už dávno zanikly.

4. Svážnice :

Je cesta nově vybudovaná v 80. letech minulého století pro potřebu lesního hospodářství. Začíná pod Bašusovou hájenkou ve výšce 856 m a prvních zhruba 1300 metrů kopíruje z větší části starou cestu Via Regia, vedoucí kolem Starých šancí a hradu Kynžvart. Jižní trasa Via Regia vede podél zajímavé kamenné řady.

5. Kamenná řada:

Je tvořena převážně z plochých balvanů stavěných na výšku. Čím víc k západu, tím je řada výraznější a mohutnější a na svém konci se lomí k jihovýchodu ve formě tarasu skládaného z plochých kamenů už ne na stojato, ale ležatě. Uvnitř takto ohrazeném prostoru je hromada dalších balvanů zabírajících plochu asi 3 x 3 metry, vysoká asi 1 metr. Prohlídkou zjišťujeme, že část balvanů byla kdysi vyskládána a vzdáleně připomíná mohylu. Proto bylo místo pracovním nazváno „mohyla“. Kamenná řada původně oddělovala les od již položených zemědělských pozemků. Asi v polovině 19. století byla část kamenné řady využita jako katastrální hranice a osazena hraničními patníky. Patníky jsou z líčové strany označeny písmenem

M a zadní strana nese číslo patníku.

6. Dům pod č.2:

Býval jižně od tzv. „mohyly“, při silnici L.Kynžvart – Kladská. Jeho vznik a důvod vzniku můžeme dávat do souvislosti s existencí šachet jižně od něj přes silnici, kdy asi sloužil jako provozní budova šachet založených poč. 20. st. Dům je zachycen jako ještě stojící, na leteckém snímku z 16.09.1952.

7. Dům pod č.3:

Stával severně od rozcestí (856 m) současné Svážnice (bývalé Via Regia) a jižnější trasy Via Regia. Nevíme o něm nic a jeho existenci potvrzuje pouze mapa 1:30 000 z roku 1929. Dá se předpokládat, že základy domu jsou pod širokou křižovatkou Svážnice.

8. Sídliště s valy:

Nalezeno počátkem srpna r.2002, popsáno 18.08.2002. Nachází se zhruba uprostřed mezi šachtami a rybníkem Uhlíř. Je to zajímavý objekt obtékaný ze severní strany potokem a obehnaný z větší části valem a příkopem. Valy jsou zachovány v délce více jak 230 metrů, příkopů se zachovalo méně. Základní konstrukce valu je kamenná, dospáváná hlínou. Na rozpadajících se valech rostou smrky stáří 120 – 150 let a buky staré více jak 200 let. Část příkopů zde byla využita v pol. 19. století opět jako hrana a osazena hraničními patníky. Vstupní partie ve východní části objektu sídliště byla chráněna dvojitým valem předsunutým jihovýchodně podél přístupové cesty, která sem odbočuje z okolo vedoucí Via Regia. Druhá strana Via Regia byla v tomto úseku chráněna dalším zemním útvarem s valem a příkopem. Zjistit, kdy sídliště vzniklo a k jakému účelu sloužilo, je jistě záležitost profesionálů. Plocha sídliště se mírně svažuje k jihozápadu a je porostlá smíšeným lesem, ve kterém převažují smrky stáří do 100 let. Západní část

sídliště směrem k šachtám nese stopy po rozsáhlé hornické činnosti a terén je zde doslova obrácený naruby. Zde se ztrácí cesty, valy i příkopy a vzniklo tu několik vydatných mokřadů. Plocha obklopená valy je ale suchá a nese stopy několika rovných plošin (snad po staveních). V blízkosti jižního valu jsou dvě zemní propadliny a jedna vyvýšení na tvaru L. Střed sídliště leží na souřadnicích: 50° 00,842' SŠ a 12° 39,061' VD. - (Souřadnicový systém WGS 84).

9. Dům pod č. 1:

Je 13 metrů jižně od jižního valu. Byla to kamenná stavba s půdorysem 9 x 7 metrů, vystupující nad terén 60 – 160 cm, destrukce se k jihozápadu snižuje. V objektu se nachází propadlina cca 2,5 x 3,5 metru, hluboká 60 cm. Dál k jihozápadu navazuje destrukce dalšího objektu (asi hospodářského), ze kterého je patrný pouze zbytek severní stěny. Podle porostu, který je na zbytcích objektů, lze usuzovat, že dům mohl stát nejdéle do roku 1700. Mezi domem a valem sousedního sídliště vedly dvě cesty v mělkých úvozech, které se pozvolna setkaly a dále pokračovaly jako cesta jedna. Ta o kousek dál zanikla v rozdolovaném terénu.

10. Vojenský tábor? – Ležení?:

Objekt byl objeven 07.04.2002 a byl již v Arnice popsán (Buchtele 2004). Nachází se 140 metrů východně od sídliště s valy a 20 metrů východně od Bašusovy cesty, v těsné blízkosti rybníku Uhlíř. Při stavbě rybníka byla narušena a bahnem zavalena severozápadní část tohoto objektu, který jsme pracovní nazvali „Ležení“. Opět zde neznáme ani dobu, ani důvod vzniku, pouze řešení a provedení stavby objektu nás navádí k jeho zařazení pro vojenské účely. Stavba objektu probíhala tak, že byly vykopány obvodové a jednotlivé propojovací příkopy většinou šířky kolem 3

metrů a hloubky nejméně 1,5 metru. Hlína z vykopaných příkopů byla vršena na vznikající obdélníkové a čtvercové útvary, které takto mírně převýšily okolní rovinatý terén. Takto vzniklých útvarů bylo více jak třicet a dnes jsou porostlé řídkým vysokým smrkovým lesem. V době objevu „ležení“ probíhala v jeho východní části (a v okolí) těžba dřeva a tak jsme měli možnost spočítat letokruhy na pařezu v objektu. Bylo jich cca 150. „Ležení“ je téměř v ose západ – východ a jeho rozměry jsou 15 – 20 metrů x 145 metrů, východní část je zkosená. Objekt obsahuje 25 čtvercových a obdélníkových útvarů, dobře patrných a výrazných. Při průzkumu zde bylo nalezeno několik předmětů, z nich je 6 neúplných menších soumarských podkov, kování z oje nebo rozporky a dva železné trny s okem. Po celé délce severní strany „ležení“ je jakoby dodatečně připojen ještě jeden pás s dalšími útvary, kterých je nejméně 5 a na rozdíl od útvarů vedlejších jsou jen velmi málo v terénu patrné a zanikají. Tento pás byl bez nálezů.

Střed „ležení“ je na souřadnicích 50° 00,866' SŠ a 12° 39,283' VD.

11. Stavení pod Lysinou:

Další stopy po osídlení byly nalezeny 1300 metrů SSV od hájenky Bašus, ve výšce rovných 900 metrů. Ze silnice L.Kynžvart – Kladská, odbočuje zhruba 100 metrů za Bašusovo hájenkou, vlevo k Lysině, pěkná lesní cesta zvaná Hřebenová. Asi 50 metrů dál odbočuje další cesta. Ta se jmenuje Nad hrobkou a je lemována několika velkými lomy, odvaly a pozůstatky po hornické činnosti. Ve vzdálenosti 110 metrů od silničního rozcestí je asi 30 metrů vpravo od cesty Nad hrobkou malé umělé jezírko, do kterého jsou svedeny všechny pramínky a mokřady v okolí. Stoka, vedoucí do jezírka od severu, je na svém západním

břehu lemovaná mohutnými smrky, z nichž smrk nejbližší k jezírku má obvod 350 cm! Stoka přiváděla přivalovou vodu a vodu z tajícího sněhu z okolních svahů. Severně od jezírka, v blízkosti stoky, jsou zbytky po stavení. Je to masivní kamenný základ rozměrů cca 3,5 x 4 metry, vysoký 0,8 metru, tloušťka stěn je 40 cm. K jižní stěně navazuje dobře patrný kamenný základ druhé místnosti. Základy východní a jižní místnosti jsou jenom v náznaku. Stavení mělo půdorys zhruba 8 x 10,5 metru a jeho zánik předpokládáme kolem roku 1700.

Podle pověsti žil před dávnými časy, na svahu Lysiny, v malém stavení dřevo-rubec se svojí rodinou. Žili spokojeně až do doby, kdy se jim v zimě v prudké vánici ztratila jejich devítiletá dcerka. Marně ji hledali a volali. Když na jaře roztál sníh, našli ji mrtvou nedaleko chalupy v prohlubni, která dobře ochránila dívčíno tělo před ohlodáním zvířet.

Tahle smutná příhoda mohla být důvodem pro opuštění stavení a jeho zánik.

Hornická činnost zde probíhala postupně v intervalu 13. a 14. století s dominantní těžbou koncem 15. století. Na některých rýžovištích pokračoval provoz i během 16. století.

Poděkování:

Děkuji za spolupráci při terénních průzkumech a při zaměřování: Richardu Švandrlíkovi, Jaroslavu Hrubantovi, Davidu Holubcovi, Jindrovi Horáčkovi a Lesům české republiky – lesní závod Kladská, zvláště pak jeho řediteli Ing. J. Hruškovi, za umožnění vjezdu na lesní cesty (obzvláště na ty, které jsou závorou uzavřené).

Literatura:

Buchtele Z. (2004): Objev výrazných nadzemních reliktní u Bašuse, Arnika 1/2004, 26-27